

อุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง*

Upekkha and Philosophy of Moderate Postmodern Paradigm

¹เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์, สิริกร อมฤตวารี, กิรติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต

¹Chetniphath Phithianuwat, Sirikorn Amaritwarin, Kirti Bunchua

and Anek Suwanbundit

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chetniphath2507@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัยและวิจารณ์อุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ ภาษาวินิจฉัยเพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือ ฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิด ไตร่ตรองเพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ และการตีความเชิงปรัชญาของกาดามเมอร์ตามทฤษฎีการหลอมรวมกรอบฟ้าเพื่อสรรหาแนวคิดร่วม วิเคราะห์และนำเสนอแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า วิจัยมีทรรศนะว่าอุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคยอมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญตามกระบวนทรรศน์ยุคกลางยอมจะชี้แจงและจัดอัญญานอุเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรม ซึ่งกระแสนี้คิดดังกล่าวยังมีจุดอ่อนเนื่องจาก กระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและกระบวนทรรศน์ปรัชญายุคกลางยังมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายอันเกิดจากจุดอ่อนอย่างสำคัญ การตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา จากการหลอมรวมของขอบฟ้าทางความคิดที่ได้จากตำราในพุทธศาสนา ตำราปรัชญาต่างๆ และจากการปฏิบัติธรรม เพื่อแสดงสาระัตถะ กระบวนการเกิดและความสัมพันธ์ของกายและจิตของการปฏิบัติ โดยอธิบายอุเบกขาตามภาวะในตนเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุเบกขาระดับนิ่ง ระดับวางและระดับปล่อย

คำสำคัญ: อุเบกขา; ปรัชญาหลังนวยุค; สายกลาง

*Received February 22, 2021; Revised October 25, 2021 Accepted August 11, 2021

Abstract

The research article aims at studying the analysis, appreciation, and application of Upekkhā according to the philosophy of moderate postmodernism in order to have a more thorough explanation. The study applies philosophical research methods which are: a dialectic approach for exchanging reasons between two parties, namely the modern paradigm and the moderate postmodern paradigm; the reflection process for giving critical reasons, values, and application; the philosophical hermeneutics according to Hans-Georg Gadamer's theory on a fusion of horizons for exploring mutual ideas. The obtained data were analyzed and presented by way of descriptive method.

The research results are as follows: Upekkhā should be interpreted according to the modern paradigm which will provide a clear classification and the explanation of words according to the Dhamma terms, resulting in a correct understanding. An interpretation of a common language according to the medieval paradigm is able to make clarification and eliminate the 'indifference due to ignorance' (aññāṇupekkhā) whether by meaning-based or by Dhamma terms, which will lead to the dissemination of the teachings and Dhamma practice in order to achieve the main goal, that is, attaining enlightenment. However, such a concept still has weakness because both the modern paradigm the medieval paradigm still adhere to the explanation. The new way of interpretation according to the moderate postmodern paradigm can manifest the quality of upekkhā from the fusion of ideas based on various Buddhist and philosophy books as well as the Dhamma practice. This aims at showing the essence, the process of arising, the relationship of the body and mind from practice. Upekkhā can be explained according to one's state of mind divided into 3 levels: stillness, detachment, and release.

Keywords: Upekkhā; Postmodern Philosophy; Moderate

บทนำ

ปรัชญากระบวนการทรรศน์ เป็นความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก ของแต่ละบุคคล กระบวนการทรรศน์ไม่ใช่สมรรถนะตัดสินใจ เพราะสมรรถนะตัดสินใจ คือ เจตจำนง แต่เป็นสมรรถนะเข้าใจ และเชิญชวนให้เจตจำนงตัดสินใจ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการทรรศน์ (Boonchuea, 2018) ได้แก่ 1) กระบวนการทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่ามาจากน้ำพระทัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน 2) กระบวนการทรรศน์ยุคโบราณมองทุกอย่างว่าโลกมีกฎเกณฑ์ มนุษย์จะมีความสุขในโลกนี้ก็ด้วยรู้และทำตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด 3) กระบวนการทรรศน์ยุคกลางมองทุก

อย่างว่าเป็นทางไปสู่โลกหน้า ต้องอดทนและหมั่นกระทำความดี หลีกเลียงความชั่ว เพราะจะมีความสุขในโลกหน้าที่อยู่ 4) กระบวนทรรศน์นวยุคมองทุกอย่างว่าเป็นระบบเครือข่ายตามเกณฑ์วิทยาศาสตร์ เมื่อมีปัญหา ก็ต้องเอาชนะปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความสุขได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอโลกหน้า และ 5) กระบวนทรรศน์หลังนวยุคไม่ยึดมั่นถือมั่นให้กฎหรือเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และไม่ละทิ้งความรู้ใดเลย เน้นการมองทุกอย่างด้วย วิจารณ์ญาณ มีการวิเคราะห์ ประเมินค่า และประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พุทธปรัชญามาจากพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เน้นถึงความเป็นจริงหรือ สัจธรรมในหลักไตรลักษณ์โดยแนวคิดพุทธปรัชญากล่าวว่า จิตเป็นสภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้ สิ่งปรากฏ เช่น เห็น ได้ยิน เป็นต้น จิต (วิญญาณ) เป็นสภาพรู้ เป็นนามธรรม มีลักษณะไตรลักษณ์ (อนิจจัง - ไม่เที่ยง ทุกขัง - ทนอยู่ไม่ได้ เกิดขึ้นแล้วต้องดับ ไป อนัตตา - บังคับบัญชาไม่ได้ ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตน) ซึ่ง ได้แก่ 1) อนิจจัง คือ ความเป็นของไม่เที่ยง 2) ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ 3) อนัตตา คือ ความเป็นของไม่ใช่ตน

ชีวิตเป็นส่วนประกอบของนามรูปหรือวิวัฒนาการมาจากนามรูป แต่นามรูปก็มีขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัย ชีวิตไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่ทุกๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยเหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดขึ้น กายนี้ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครก่อขึ้นมา แต่กายนี้ก็เป็นสิ่งที่มิใช่ไม่มีเหตุ มีเกิดขึ้น เพราะเหตุมี และดับไปเพราะมีเหตุดับ เหตุของมันนั้นมิใช่เป็นสิ่งที่ เป็นปัจจัยภายนอก (Thai Tripitakas: 15/551/189) นอกจากนี้องค์รวมของมนุษย์ว่ามี 2 ส่วน กล่าวคือ รูปกับนาม คือ กายและจิต การมองเห็นผิด จึงได้พากันหลงยึดในรูปขันธ์และนามขันธ์ หรือธรรมชาติอันตัวตน มีความยึดมั่นถือมั่น ทั้งนี้ トラบใดที่กิเลสยัง ไม่หมดไปจากขันธสันดาน ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด การตายไม่ใช่ความสิ้นสุดแห่งชีวิต หากเป็น เพียงการสลายนามรูปอย่างหนึ่ง ผลของการกระทำนั้น ๆ ก็จะปรากฏในชีวิตปัจจุบันและอนาคตต่อไป เกิดเป็น นามรูปใหม่เรื่อย ๆ ไม่ขาดสาย จนกว่าจะหวั่นไหวแห่งวิบากกรรมคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ก็จะบรรลุปุระนิ พาน

อุเบกขาได้รับความสนใจในฐานะเป็นข้อ 1 ในพรหมวิหาร 4 (Phithiyanuwat, Bunchua, and Amalitwarin, 2020) ฉะนั้นอุเบกขา (ธรรม 4 ประการ) แปลว่า ความวางเฉย หรือความมีใจเป็นกลาง หรือ แปลให้เต็มว่า ความวางที่เฉยอยู่ หมายถึง การดูอย่างสงบ หรือดูตามเรื่องที่เกิด (Buddhadasa Bhikkhu, 1988) ว่าเป็นการวางเฉย ในการแปลตามศัพท์ อุเบกขา หมายถึง การเข้าไปเพ่งพิจารณา การเฝ้ามองดูอยู่ใกล้ ๆ แต่โดยทั่วไป อุเบกขาจะได้รับการแปลว่า ความวางเฉยหรือความมีจิตสมาธิ จึงมีผู้เข้าใจว่าเป็น ความวางเฉยแบบวางใจเป็นกลาง โดยไม่เอนเอียงเข้าข้างเพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลงและเพราะกลัว แต่มีผู้ตีความว่าเป็นการทำอะไรไม่ได้ ได้แก่ นิ่งเฉย จึงทำให้ความหมายที่แท้จริงของอุเบกขาผิดเพี้ยนไปมาก ซึ่งส่งผลทำให้คำสอนของศาสนาผิดไปด้วย และซ้ำร้ายยังมองอุเบกขาและธรรมที่มีอุเบกขาเข้าไปเกี่ยวข้องนี้ ว่าเป็นส่วนที่ทำอะไรไม่ได้ ได้แก่ นิ่งเฉย ไม่ปรากฏผลใด ๆ ทำให้เกิดการปฏิเสธหลักอุเบกขา นำไปสู่ศูนย์แห่ง ปัญหาเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องอุเบกขา ได้แก่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอุเบกขาธรรมผิด ส่งผลให้เกิด การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เป็นอัญญาอุเบกขา พุทธศาสนิกชนส่วนหนึ่งนี้จึงยังปฏิบัติอุเบกขาธรรมไม่สอดคล้องกับ ความหมายที่แท้จริงตามหลักของพระพุทธศาสนา เมื่อเข้าใจและตีความหมายผิด จึงส่งผลให้ปฏิบัติกันอย่าง ผิดๆ ถือว่าเป็นศัตรูใกล้ของอุเบกขาพรหมวิหาร บำเพ็ญอุเบกขา คือ ให้ปล่อยวางอย่างรู้เท่าทันวิไลโลก และจะ

บำเพ็ญอุเบกขาได้ดีต้องมีปัญญาเข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ว่า โลกนี้มีทั้งส่วนดีส่วนเลว และส่วนที่ไม่ดีไม่เลวในโลกนี้จะหาอะไรที่ได้อย่างเดียวก็ไม่ได้ก็ดังกับคำกล่าวของท่านหลวงพ่อบุญทาส (Buddhadasa Bhikkhu, 2000)

2. ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอุเบกขาธรรมถูกต้อง ศึกษาความหมายของอุเบกขาจากธรรมหมวดต่างๆ แต่ก็จะเห็นว่าปฏิบัติ มีทฤษฎะว่าอุเบกขาเป็นทางไปสู่การบรรลุนิพพานอย่างหนึ่งจึงยกเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เท่านั้นที่จะสามารถปฏิบัติอุเบกขาธรรมได้

การวิจัยทางปรัชญาถึงอุเบกขาตามหลักพุทธปรัชญา โดยสะท้อนความคิดจากการไตร่ตรองบนหลักปริยัติและปฏิบัติ เพื่อสร้างคำอธิบายใหม่ ร่วมกับการตัดสินเชิงคุณค่าและการประยุกต์ใช้ตามแนวทางการกระบวนการปรัชญาหลังนวยุคสายกลางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัยและวิจารณ์อุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางปรัชญา ได้แก่ และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษาใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์เพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนการทรรศน์หลักการตีความ พุทธปรัชญา และข้อธรรมเกี่ยวกับอุเบกขา ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ ภาววิธีของโสกราตีส (Socrates' dialectics) (Tonglek, 2019) แนวคิดของโสเครตีส ได้แก่ ปัญญา (Wisdoms) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความดีความกล้าหาญ (Courage) คือ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เราควรกลัวและไม่ควรกลัว ควบคุมตนเอง (Temperance) คือการมีชีวิตรองตามทำนองคลองธรรมคุณงามแห่งความดีและความยุติธรรม (Justice) คือการแสดงออกในรูปของการกระทำที่เคารพสิทธิของคนอื่น และการไม่ยอมทำความชั่วต่อผู้อื่น กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) หลักการที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ การนำข้อเสนอมุมที่มีเหตุผล (Thesis) และข้อคัดค้าน (Antithesis) มาหักล้างกัน หลักการนำไปใช้ ค. ย่อมาจาก คิด หมายถึง การคิดคำนึงหารายละเอียดประเด็นต่าง ๆ ของปัญหา ว. ย่อมาจาก วิเคราะห์หมายถึง การพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ว่ารายละเอียดต่าง ๆ นั้นถูกต้องหรือไม่อย่างไร ย. ย่อมาจากแยกแยะ หมายถึง การแตกรายละเอียดออกไปเป็นส่วน ๆ และจัดกลุ่มในกลุ่มที่มีประเด็นลักษณะเดียวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือฝ่ายกระบวนการทรรศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนการทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิดไตร่ตรอง (reflexive process) (Morrow, and Brown, 1994) เพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ในหลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ การเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ โดยการถอดความข้อมูลที่ได้นำจัด

หมวดหมู่ อ่านจับใจความเนื้อหา การคัดสรรข้อมูลที่น่าสนใจเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ กำหนดสาระและคำอธิบาย เขียนบรรยายเชิงคุณภาพ โดยการตีความข้อมูล ผู้วิจัยตีความโดยใช้กรอบแนวคิดปรากฏการณ์นิยม มุ่งเน้นประสบการณ์ และการให้ความหมายในแบบผู้ให้ข้อมูลสำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้เพิ่มความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation) ได้เทียบเคียง โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลหลายวิธีการข้อมูลจากหลายแหล่งในรูปของเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย บทความ หนังสือตำราที่เกี่ยวข้องปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกันเป็นแนวทางการยืนยันความน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยการวิเคราะห์และนำเสนอผลแบบเชิงพรรณนาและการตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์ (Gadamer's philosophical hermeneutics) ตามทฤษฎีการหลอมรวมกรอบฟ้า (fusion of horizons) เพื่อสรรหาแนวคิดร่วมมาเพิ่มความเข้าใจและอธิบายความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาหลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อวิเคราะห์ วิจัยและวิธานอุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พบว่าจากการวิจัยโดยเอกสารผู้วิจัยใช้ภาษาวิธีโดยแสดงคู่ตรงข้ามคือ ผู้ที่ถือกระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและผู้ที่ถือกระบวนทรรศน์ยุคกลาง ซึ่งย่อมมีเห็นว่า “อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุค” และ “อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์ยุคกลาง” โดยมีเหตุผลว่า

1) อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคเพื่อจำแนกให้เข้าใจได้ถูกต้อง ความรู้ในทางศาสนาต้องสนใจเนื้อหาในฐานะความรู้วิชาการได้ จึงต้องมุ่งเน้นการจำแนกแยกประเภทเพื่อสร้างเป็นระบบการเรียนรู้ที่ชัดเจน ทำให้เข้าใจศาสนาได้ถูกต้อง พ้นไปจากการอ้างศรัทธาอย่างยุคกลาง และส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์ วิจัยได้ และประยุกต์ใช้ความรู้นั้นไปสู่การปฏิบัติ อุเบกขาสำคัญที่ได้น่าสนใจคือ อุเบกขาซึ่งเป็นธรรมสำคัญในพรหมวิหาร 4 เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่สืบต่อจาก เมตตา กรุณา มุทิตา โดยถือว่าเป็นหลักแห่งพรหมวิหารที่ไม่ใช่การกดขี่หรือเป็นภาคลขของเมตตา กรุณา มุทิตา แต่เป็นภาวะสมบูรณ์และเป็นผลรวมทั้งหมดของชีวิต เป็นการเข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง และมีการจำแนกอุเบกขาจากหลักธรรมต่างๆ ออกเป็น อุเบกขา มี 2 ประเภทคือ (1) ญาณอุเบกขา เป็นความวางเฉยที่ถูกต้อง มีท่าทีการถืออุเบกขาแบบมีปัญญากำกับ เป็นอุเบกขาที่อาศัยความรู้ เป็นอุเบกขาที่ต้องมาควบคู่กับปัญญาเพื่อที่จะพิจารณาให้เห็นว่าอะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง (2) อัญญาณอุเบกขา เป็นความวางเฉยที่ไม่ถูกต้อง มีท่าทีการถืออุเบกขาแบบไม่มีปัญญากำกับ เป็นการกล่าวอ้างหรือแสดงท่าทีวางเฉยต่อเรื่องหนึ่ง เรื่องใด หรือสถานการณ์หนึ่ง สถานการณ์ใด โดยขาดความรู้ขาดปัญญาพิจารณาว่าอะไรคือ ความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ นำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เมื่อพิจารณาตามธรรม อุเบกขายังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) อุเบกขาทางจิต หมายความว่าอุเบกขาเป็นธรรมะที่นำมาใช้ในการบำเพ็ญเพียรทางจิต (2) อุเบกขาเชิงจริยธรรม

หมายความว่าหลักอุเบกขาที่นำมาใช้ในการเป็นหลักมาตรวัดคุณความดีของการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการปกครอง (Phra Kampon Ayutho, 2011) คัมภีร์วิสุทธิมรรคจัดแบ่งประเภทและอธิบายความหมายของอุเบกขาแต่ละอย่าง ดังนี้

1. ฉฬงคุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการที่จิตมีความบริสุทธิ์ มีปกติภาพไม่วุ่นไหวในอารมณ์อันน่าปรารถนา (อิฏฐารมณ์) และอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา (อนิฏฐารมณ์) ที่เกิดจากอายตนะภายในและอายตนะภายนอกกระทบกัน มีองค์ 6 คือ 1) ตาเห็นรูป 2) หูฟังเสียง 3) จมูกดมกลิ่น 4) ลิ้มลิ้มรส 5) กายถูกต้องสัมผัส และ 6) ใจรู้แจ้งธรรมารมณ์ 2. พรหมวิหารอุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการของความเป็นกลางในสัตว์ ให้กระทำไว้ในใจว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตน ผู้ทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น 3. โพชฌังคุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการของความเป็นกลางแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นร่วมกัน อาศัยวิเวกและวิราคะ เป็นความปลอดอยู่ในธรรมทั้งหลาย 4. วิริยอุเบกขา อุเบกขาอันปรารถนาความเพียรที่ไม่ยิ่งหรือหย่อนจนเกินไปเพราะพิจารณาถึงความไม่เที่ยงของสังขาร 5. สังขารอุเบกขา อุเบกขาเป็นความเป็นกลางโดยไม่ยึดถือ และพิจารณาสภาวะธรรมทั้งหลายด้วยอำนาจแห่งสมาธิและอำนาจของวิปัสสนา 6. เวทนอุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการไม่รู้ทุกข์ ไม่รู้สุข มีอารมณ์ทางกายและใจชนิดจะสำราญก็ไม่ใช่ ไม่สำราญก็ไม่ใช่ 7. วิปัสสนอุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะเป็นกลางในการพิจารณาพิจารณาความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์และความเป็นอนัตตาแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย โดยมีตัวปัญญาทำหน้าที่เป็นกลาง 8. ตตรมัชฌัตตุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการที่ธรรมอันเกิดร่วมกันทั้งหลายดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และวางเฉยเสียได้ ไม่ต้องชวนช่วยทำอะไร 9. ฌานอุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะที่ผู้ปฏิบัติไม่ตกไปเฝือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้ในความสุขที่เลิศ 10. ปริสุทฺธอุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะความบริสุทธิ์จากธรรมที่เป็นข้าศึกทุกอย่าง ไม่ต้องชวนช่วยในอันที่จะให้ธรรมที่เป็นข้าศึกล้นสงบไป

ทั้งนี้ ยังสามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอุเบกขา ได้แก่ 1) โยนิโสมนสิการ การทำในใจโดยแยบคาย เป็นการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รอบด้าน เป็นกระบวนการแห่งปัญญา เป็นการคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอน คิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ชัดนำความคิดไปสู่แนวทางที่ถูกต้องได้ตามเหตุผล 2) พหุสิการ การกระทำมากๆ กระทำบ่อยๆ กระทำโดยต่อเนื่อง ตั้งใจปฏิบัติอย่างจริงจัง และกระทำอย่างสุดความสามารถ

เมื่อจะอธิบายแก่ประชาชนทั่วไป จึงสามารถใช้ภาษาสามัญ ซึ่งการใช้ภาษาสามัญอธิบายนั้นก็ได้มีการอธิบาย อุเบกขา ไปตามบริบทต่างๆ อันจะทำให้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงไปยังข้อธรรมอื่น การตีความในเรื่องอุเบกขาตามแนวทางกระบวนการตรรกศาสตร์เช่นนี้ ยังเป็นการคลี่คลายจากคำสอนศาสนาซึ่งมีความลึกลับเชิงภาษา ให้คลายมาเป็นความง่ายในการเข้าใจ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมความประพฤติเชิงคุณธรรม แต่ละคนจำเป็นต้องพัฒนานิสัยให้ เหมาะสมเพียงพอที่จะสนองความต้องการจำเป็นของตน ทั้งนี้ เพื่อที่จะทำให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี นิสัยเหล่านี้คือ กฎเกณฑ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและความประพฤติดี มีการปฏิบัติที่มีความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ นั่นคือ มีผลของการกระทำที่ออกมาให้ผลที่น่าพอใจ และแนวทางการคุณธรรมของอุเบกขานี้ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและสังคม พอสรุปกล่าวได้ว่าด้วยตติยมาน" ในอรรถกถา มหาวิภังค์ ปฐมภาค เวรณชกัณฑ์ อุเบกขามีอยู่ 10 อย่าง 1) ฉฬงคุเบกขา อุเบกขาในองค์(คืออารมณ์) 6 2) พรหมวิหารอุเบกขา อุเบกขาในพรหมวิหาร. 3) โพชฌังคุเบกขา อุเบกขาใน

โพฆมค์.4) วิริยเพกขาอุเบกขาในวิริยะ. 5)สังขารุเพกขา อุเบกขาในสังขาร.6) เวทนุเพกขา อุเบกขาในเวทนา
7) วิปัสสนุเพกขา อุเบกขาในวิปัสสนา 8) ตตฺตรมฺมฉัตตฺตฺเพกขา อุเบกขาในความวางตนเป็นกลางในธรรมนั้น ๆ
9) ฌานุเพกขา อุเบกขาในฌาน.10) ปาริสฺสทุเพกขา อุเบกขาในความบริสุทธิ์.

2) อุเบกขาควรตีความตามกระบวนการตรรกะยุคกลางเพื่อจัดอัญญาณุเบกขา เนื่องจากเป็น ข้อธรรม
ในศาสนาพุทธ ย่อมมีเป้าหมายของศาสนาเป็นที่สุด จึงต้องเข้าใจ ตีความ อธิบาย และประยุกต์ใช้กับชีวิตอย่าง
ยุคกลาง นั่นคือ การตีความเพื่อนำไปเป็นความเชื่อและน้อมนำไปปฏิบัติด้วยศรัทธาเพื่อเป้าหมายสูงสุดใน
พระพุทธศาสนา คือ การบรรลุธรรมผลนิพพาน การปฏิบัติธรรมที่ท่ามกลางนี้ มีผลอย่างแน่นอนเป็นความดับ
สนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์เป็นสภาพโลกุตระอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาพุทธ ซึ่งในการตีความนั้น จะ
เป็นการตีความเพื่อให้เข้าใจความหมาย ตีความเพื่อให้เข้าใจภาวะในการปฏิบัติและตีความเพื่อแสดงให้เห็นว่า
อุเบกขา เป็นเส้นทางแห่งการบรรลุธรรมแนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุธรรม การบรรลุธรรมจะ
บังเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าหากไม่มีองค์ความรู้ในหลักธรรม ซึ่งเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เป็นไปเพื่อความพ้น
ทุกข์ เพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อดับกิเลส ออกจากกองทุกข์และต้องเป็นผู้ที่มีใจเป็นหนึ่ง มีใจเป็นใหญ่ มีใจ
เป็นประธาน มีจิตที่ตั้งมั่น เหนือสิ่งอื่นใด (Tanupan, 2017) ในพุทธศาสนา หลักธรรมสำคัญที่จะทำให้เรา
บรรลุธรรมขั้นสูงได้นั้นต้องรู้จักและทำให้ไตรสิกขาบริสุทธิ์เสียก่อนโดยมีศีลเป็นเบื้องต้น สมาธิเป็น ท่ามกลาง
ปัญญาเป็นที่สุด เพราะศีลวิสุทธิจิตต วิสุทธิเป็นมูลคือเป็นพื้นฐานของปัญญา วิสุทธิ 5 นี้คือ ทิณฺณวิสุทธิเป็นต้น
เป็นสรีระคือเป็นตัวปัญญาวิสฺสุทฺธิทั้ง 7 นี้ก็คือไตรสิกขา ศีลวิสุทธิจัดเป็นศีล สิกขา จิตตว สิทฺธ จิตเป็นจิตตสิก
ขา ทฺณฺณ วิสฺสิทฺธ เป็นต้น จัดเป็นปัญญาลิกขา ซึ่งก็คือหลักการเจริญศีล สมาธิปัญญา เป็นทั้งสมณะและวิปัสสนา
(Thai Tirpitakas: 15/83/88; 15/94/101). สิ่งสำคัญของการตีความในกระบวนการตรรกะยุคกลาง คือ
การจัดความไม่รู้อำนาจความเข้าใจผิด ดังนั้น จึงมุ่งที่จะชี้แจง อัญญาณุเบกขา ว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้แยกออกจาก
อุเบกขา และส่งเสริมการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีอันเป็นการฝึกฝนการวางใจต่ออารมณ์ที่เข้ามากระทบด้วยความ
อดทน อดกลั้นและมั่นคงหนักแน่นต่อหลักการแห่งความดี เน้นการนำไปสู่การปฏิบัติ จึงมีการเน้นในอุเบกขา
ในสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า อุเบกขาที่ฝ่ายตรงข้ามตีความ อธิบายอุเบกขาได้ดี
เข้าใจได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นจากกระบวนการตรรกะนวยุคหรือกระบวนการตรรกะยุคกลาง แต่ก็มีแตกต่างกันซึ่งหาก
เข้าใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะนำไปสู่การเข้าใจที่แตกต่าง การเข้าใจคลาดเคลื่อนนำไปสู่คือถ้ามีใจเป็นกลาง คือ
ไม่เอนเอียงไปตามภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะผิดหรือถูก ไม่ว่าจะเป็นโทษหรือเป็นคุณ หากไม่เป็นเช่นนั้นก็จะ
เกิดผลลบ เป็นความรู้และเข้าใจในเรื่องกรรม มีจิตยุติธรรม เคารพในกฎกติกาหรือ กฎหมาย เพ่งพิจารณาด้วย
เหตุผลเป็นสำคัญ ได้แก่ การอธิบาย และการประยุกต์ปฏิบัติที่ผิดไป ผู้วิจัยจึงขอวิจารณ์เหตุผลฝ่ายตรงข้ามไว้
ดังนี้ 1) ปรัชญานวยุคและปรัชญายุคกลางยังมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายการเชื่อในระบบคำสอนของตน
ว่าถูกต้องเป็นฐานสำคัญในการเผยแพร่คำสอน ใครไม่เห็นด้วยก็ถือว่าไม่ใช่พวก อีกทั้งต้องคอยหักล้างคำสอน
อื่นว่าไม่ถูกต้อง เป็นคำสอนผิด กระบวนการตรรกะยุคกลางยิ่งแน่นแฟ้นขึ้นเมื่อใช้คำสอนศาสนาเป็นศูนย์กลาง มี
การแยกแยะระดับความถูกต้องตามชั้นคัมภีร์ ใครสอนต่างออกไป ใครสอนไม่ตรงตามคัมภีร์ไม่ว่าจะเพื่อ
วัตถุประสงค์ใด หรือแม้แต่การขยายความธรรมจากการปฏิบัติหากไม่ตรงกับคัมภีร์ก็จะถูกหักล้างหรือลบทิ้ง

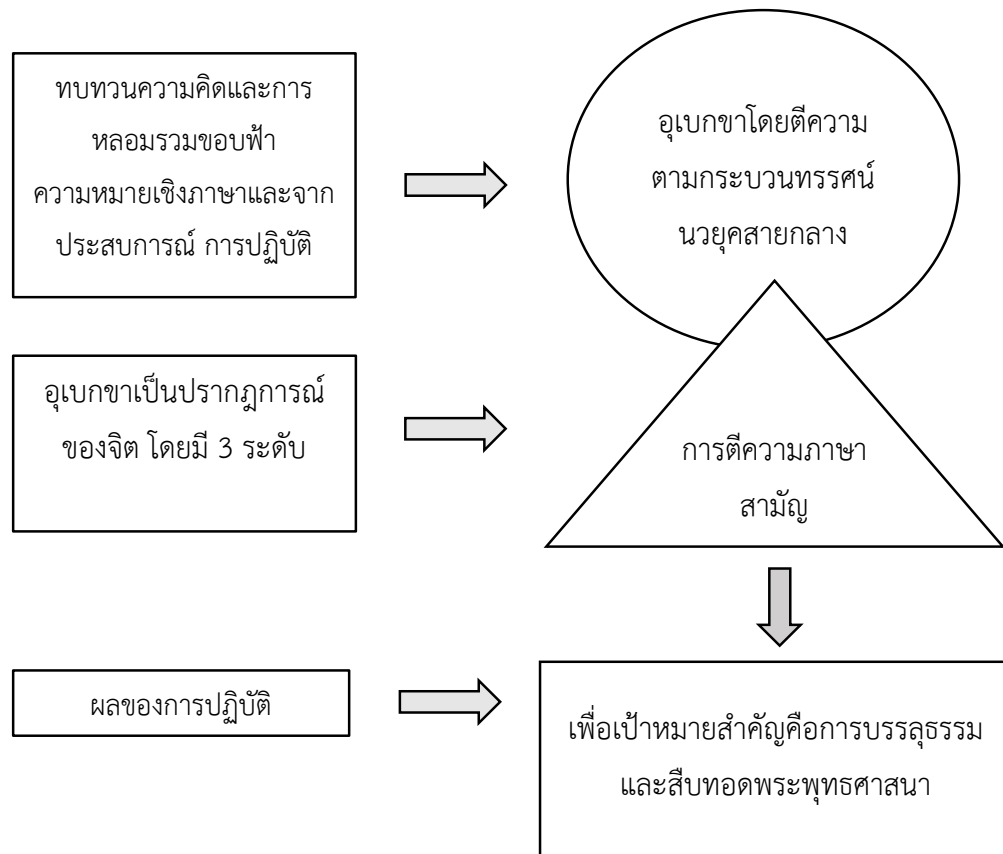
ทำลายไป กระบวนทรรศน์นวยุคก็มีความยึดมั่นถือมั่นที่ถูกประสานเสริมด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์และระบบเหตุผล อะไรที่ไม่มีเหตุผล อะไรที่พิสูจน์ไม่ได้ ย่อมไม่ได้รับการยอมรับ การอธิบายธรรมจึงต้องตัดทอนหรือจำกัดความหมายให้อยู่ในขอบข่ายของเหตุผลหรือหากสามารถแสดงเป็นกระบวนการ เป็นขั้นเป็นตอนได้ ก็จะได้รับ การยอมรับว่าถูกต้อง ระบบคำสอนจึงต้องมีฐานรองรับคือ ปรากฏในคัมภีร์ในฐานะเอกสารอ้างอิง และสามารถใช้เหตุผลอธิบายได้ ความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายเช่นนี้ เกิดจากหลักวจนศูนยนิยม 2) ปรัชญานวยุคชอบแยกประเภท การจำแนกแยกประเภทอุเบกขา ซึ่งดำเนินการผ่านการวิเคราะห์ วิจัย เป็นเพียงการตีความและเข้าใจไปตามระเบียบความรู้ ซึ่งก็คือ ระเบียบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การจำแนกจึงเป็นการใช้ปัญญาในระดับเหตุผลบริสุทธิ์ เพื่อหาความหมายที่อยู่เบื้องหลังคำที่ดีความ และต้องใช้สมองคิดในการใช้เหตุผลปฏิบัติในการตัดสินใจว่าจะปฏิบัติอะไรจึงถือว่าเป็นอุเบกขา ในขณะที่ความรู้ที่เกิดจากจิตนั้น กระบวนทรรศน์นวยุคย่อมไม่แน่ใจได้ว่าเป็นความเป็นจริง เพราะไม่มีความเป็นวัตถุวิสัย จึงมีการตีความคลาดเคลื่อนไปตามคติแห่งกระบวนทรรศน์ด้วยการพิจารณาเป็นเรื่องการตัดสินใจของสมรรถนคิดของสมองเป็นสำคัญ อาจเรียกได้ว่าเป็น อุเบกขาจากการคิด การจำแนกประเภทด้วยพื้นฐานความเข้าใจของกระบวนทรรศน์นวยุค จึงทำให้มีการเข้าใจคลาดเคลื่อนไปและยอมนำมาซึ่งการถกเถียงกันว่า อุเบกขาประเภทใดดีกว่ากัน อุเบกขาในข้อใดอธิบายได้ดีกว่ากัน และอุเบกขาในข้อใดปฏิบัติได้ยากกว่ากัน จนอุเบกขาธรรมไม่เป็นธรรมอันเดียวกัน คำอธิบายเน้นกายกับจิตแตกต่างกันในปรัชญานวยุคและยุคกลาง แม้จะเป็นลัทธิทวินิยมเช่นเดียวกัน ก็มองสารัตถะต่างกัน มองความสัมพันธ์ของกายกับจิตต่างกัน ผู้อยู่ในกระบวนทรรศน์ยุคกลางย่อมต้องการความหมายเชิงศาสนา (religious sense) จึงเป็นการเอื้อในการเข้าใจความหมายของอุเบกขาด้วยใจที่ยอมลำบากในโลกนี้เพื่อหวังสวรรค์ในโลกหน้า ย่อมเข้าใจความหมายของอุเบกขาไปในทางอดทนนิ่ง นิ่งเฉย หรือปล่อยทิ้งได้ อันเป็นการใช้ชีวิตอันจำกัดและสั้นในโลกนี้เพื่อแสวงหาความสุขแท้จริงในโลกหน้า ผู้ที่ยึดมั่นในความคิดเช่นนี้จะพร้อมสละโลกไปบำเพ็ญพรต ส่วนผู้ถือกระบวนทรรศน์นวยุคจะเรียนจนรู้ความหมาย แต่ไม่ปฏิบัติ แม้จะเชื่อในกายและจิต แต่มองกายและจิตแยกจากกัน นั่นคือ เชื่อว่า จิตและกายอยู่กันคนละมิติ เป็นคนละเรื่อง จึงมุ่งเน้นกายเป็นสำคัญ และมองอุเบกขาเป็นอารมณ์นิ่งสงบ และทำให้การแสดงออกเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นท่าทีของการถืออุเบกขาโดยมองไปที่พฤติกรรมทางกายและพฤติกรรมการตัดสินใจต่างๆ จึงสนใจอุเบกขาในระดับการลงมือกระทำหรือการไม่ลงมือกระทำเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเสนอการตีความด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา ด้วยแนวทางการทบทวนความคิดและการหลอมรวมขอบฟ้าจากความหมายเชิงภาษาและจากประสบการณ์การปฏิบัติธรรมเพื่ออธิบายอุเบกขาได้ว่า อุเบกขาเป็นปรากฏการณ์ของจิต โดยมี 3 ระดับจากกรอบความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ได้แก่

อุเบกขาระดับหนึ่ง กายหนึ่ง จิตเข้าใจว่ากายหนึ่ง จิตเห็นภาวะของกายที่หนึ่ง จิตจึงนิ่งด้วย กายสัมพันธ์กับจิต จะต้องอยู่เท่ากัน ไม่กระทบกัน กายหนึ่ง จิตหนึ่ง จึงแยกกายออกจากจิตได้ อุเบกขาระดับว่าง จิตรู้ว่ากายหนึ่ง จิตรู้สึกสงบ จึงวางเฉย จิตสัมพันธ์กับจิต จิตยกขึ้น กายอยู่หนึ่งเท่าเดิม อุเบกขาระดับปล่อย จิตเห็นภาวะปรากฏการณ์ของจิต จิตจึงปล่อยวาง จิตหลุดออกไป จิตไม่สัมพันธ์กับกายอีก ก็จะปล่อยกายไป การตีความตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางนี้ วางบนภววิทยาจากการปฏิบัติธรรมจึงสะท้อนอุเบกขาในระดับ

วิปัสสนาเพกขา อันเป็นผลของอาการจากการปฏิบัติ เป็น อุเบกขาในธรรม และเมื่อใช้โยนิโสมนสิการเข้ามาประกอบจนเห็นอริยสัจจ์ ย่อมเป็นคุณภาพที่พบได้ตามความเป็นจริงแห่งภาวะในตนนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แสดงการศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนการตรรกะนยุคสายกลาง

การศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนการตรรกะนยุคสายกลางย่อมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญซึ่งทำให้ขยายความต่อไปสู่ระดับพฤติกรรมซึ่งจะช่วยในการอบรมเชิงคุณธรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่การตีความอุเบกขาตามกระบวนการตรรกะนยุคสายกลางย่อมจะชี้แจงและจัดอัญญานูเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรมและประโยชน์ในเชิงวิชาการที่จะเกิดความเข้าใจหลักธรรมถือว่าเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

การตีความอุเบกขาด้วยปรัชญาหลังนยุคสายกลางย่อมทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน (clear and distinct) ตามแนวคิดของเดการ์ต (Descartes) นั่นคือ เข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตรงตามธรรมและไม่เกิดข้อกังขา

เชิงตรรกะอีก และแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของอุเบกขา หากเราปฏิบัติ เราก็จะมีภาวะปกติเกิดเป็นอย่างนั้น นั่นคือ ท่าทีการถืออุเบกขาหรือความวางเฉยแบบมีปัญญากำกับ เรียกว่า “ญาณอุเบกขา” เป็นอุเบกขาที่อิงอาศัยความรู้คือ ปัญญา และต้องมาควบคู่กับปัญญาเสมอตรงกับ Pansuwan (2017) อุเบกขา คือเข้าถึงใกล้เคียงกับ อัญญาอุเบกขา (เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย) การใช้ปัญญาเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามสัจจญาณปัญญาของมนุษย์ตามกระบวนการตรรกศาสตร์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่เน้นความไม่ยึดมั่นถือมั่น จึงทำให้บุคคลสามารถใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นประจักษ์ชัดว่า อะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ เป็นต้น

การ นิ่ง วาง ปลอ่ย สะท้อนการวิจิตร วิจารณ์โดยศึกษาเป็นต้นอุเบกขาการปลอ่ยวางของ Phra Palad Somchai Payogo et al. (2016) กล่าวว่า การบำเพ็ญอุเบกขาธรรมในนารทชาดก คือความวางใจเป็นกลางหรืออคติต่างๆ ท่านได้วางเฉยที่การสร้างคุณงามความดีของพระนางจุฑาที่ได้สร้างกุศล แต่ก็จะมีเข้ามาให้แนวทางในการปฏิบัติสำหรับผู้เห็นผิดดั่งที่พระเจ้าอังคติ ปฏิบัติ หลงผิดเพราะได้รับการสั่งสอนที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพราะว่าถ้าพระเจ้าอังคิราชเป็นพระราชบิดาเกิดหลงผิดไปมากกว่านี้ย่อมสร้างความเสียหายต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมาก อุเบกขายังเน้นความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างเพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลง เพราะกลัว การปฏิบัติตามหลักอุเบกขายังเป็นการทรงความยุติธรรมไม่ลำเอียงต่อผู้ใดผู้หนึ่งอีกด้วย ดังนั้น อุเบกขาจึงเป็นการปฏิบัติอุเบกขาเพื่อรักษาบุคคลอันเป็นระดับคุณภาพของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและย่อมส่งผลต่อสุคติภูมิในโลกหน้าอย่างแน่นอน กระนั้น คนถืออุเบกขาแบบอยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไร เขาก็ไม่ได้ผิดอะไร เพราะเขาไม่รู้ถึงแรงบีบคั้นของชะตา ของนิสสัยการใช้ชีวิต ของจิตใจ คนไม่รู้ก็ไม่ผิด แต่มันก็ไม่ใช่ปัจจัยให้พ้นวิภวสงสารได้ แม้ขยันทำบุญ บำเพ็ญ แสวงหา ก็ได้กำลังทางใจ ได้สวรรค์ ได้พรหม แต่ก็ยังมีแรงบีบคั้นแต่เป็นฝ่ายสุข นั่นก็ไม่ได้หลุดพ้นเช่นกัน การปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งการเข้าใจเอาไว้เช่นนี้ เมื่อความเข้าใจเพิ่มพูนขึ้นก็จะมีผลขยายขอบฟ้าความเข้าใจ จึงตีความและอธิบายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และด้วยปัญญาเช่นนี้จึงจะสามารถแสดงถึงอุเบกขาธรรมมีผู้เจริญพรหมวิหาร 4 ย่อมมีจิตมั่นในความเมตตา กรุณา มุทิตาอุเบกขา อันเป็นองค์ธรรมในพรหมวิหาร 4 ทำให้การกระทำความดีต่าง ๆ เป็นไปโดยบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าเราบำเพ็ญกรรมดีต่าง ๆ โดยไม่มีคุณธรรม คือ พรหมวิหาร 4 อยู่ในใจ ก็จะทำให้กรรมดีเหล่านั้นไม่บริบูรณ์ (Phra Dhammapitaka (P.A. Piyutto, 1999) ในฐานะข้อธรรมที่คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ว่า พระพุทธองค์และเหล่าสาวกของพระพุทธองค์นั้นล้วนใช้หลักอุเบกขาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของการปฏิบัติและในส่วนของการนำไปแก้ปัญหาหรือการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ (Bodharamik, 2018; Mokarat, 2017) สอดคล้องกับกรณีครูซึ่งอุเบกขามีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลางไม่มีอคติต่อศิษย์ทุกคน รู้ผู้มีอุเบกขาธรรมก็พึงเฝ้าดูด้วยใจที่ปลอ่ยวาง หากครูผู้มอบความเมตตา กรุณา มุทิตาให้ศิษย์แล้วอย่างเต็มเปี่ยมจะถือว่าพึงเจริญอุเบกขาขึ้นแล้ว Kawija and Laping (2018) กล่าวว่าอุเบกขาสามารถนำหลักอุเบกขาไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

สรุป

สรุปได้ว่า วิจัยนี้มีทฤษฎีที่ว่าอุเบกขาควรตีความตามกระบวนการทศนวินัย ยุบยอให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญตามกระบวนการทศนวินัย ยุบยอจะชี้แจงและจัดอัญญาอุเบกขาเป็นสำคัญ ทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรม ซึ่งกระแสดังกล่าวยังมีจุดอ่อนเนื่องจาก กระบวนการทศนวินัยและกระบวนการทศนวินัย ยุบยอมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายอันเกิดจากจุดอ่อนอย่างสำคัญ การตีความใหม่ด้วยกระบวนการทศนวินัยหลังนวกสยกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา จากการหลอมรวมของขอบฟ้าทางความคิดที่ได้จากตำราในพุทธศาสนา ตำราปรัชญาต่างๆ และจากการปฏิบัติธรรม เพื่อแสดงสาระัตถะ กระบวนการเกิดและความสัมพันธ์ของกายและจิตของการปฏิบัติ โดยอธิบายอุเบกขาตามภาวะในตนเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุเบกขาระดับหนึ่ง ระดับวางและระดับปล่อย ทั้งนี้การศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนการทศนวินัย ยุบยอให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญ ซึ่งทำให้ขยายความต่อไปสู่ระดับพฤติกรรมซึ่งจะช่วยให้การอบรมเชิงคุณธรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่การตีความอุเบกขาตามกระบวนการทศนวินัย ยุบยอจะชี้แจงและจัดอัญญาอุเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรม เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญ คือการบรรลุธรรม และประโยชน์ในเชิงวิชาการที่จะเกิดความเข้าใจหลักธรรม นับได้ว่าเป็นการสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ศักยภาพในการทบทวนความคิดเพื่อความเข้าใจ นำไปสู่การตีความ ขยายความและอธิบายความ กระบวนการทศนวินัยหลังนวกสยกลางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และการประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัตินั้น หากมีการนำหลักการตีความที่เกิดขึ้นสู่การจัดระบบองค์ความรู้และรวบรวมเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการค้นคว้าให้กับผู้ค้นคว้าในองค์ความรู้หลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวกสยกลางก็จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ มีวิเคราะห์ วิจัยและอธิบายตามหลักปรัชญาหลังนวกสยกลางผ่านการแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่าย นำไปสู่ การตีความใหม่เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะหัวข้อเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

2.1 การคิดไตร่ตรองหลักอุเบกขาเพื่อการมีจิตสมบูรณ์ในตัวเอง (completeness of the soul) ตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

2.2 การคิดไตร่ตรองหลักอุเบกขาเพื่อการรักษาคุณภาพทางสังคมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

References

- Boonchuea, K. (2018). *Introduction to Philosophy and Ethics*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Buddhadasa Bhikkhu. (1988). *Dharma and intuition*. Bangkok: Mind Health.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2000) *Dharmabutr camp*. (2nd ed.). Bangkok: Thammatan Foundation.
- Bodharamik, N. (2018). The Vales of Brahnaviharas in Thai Society. *Journal of Arts Management*, 2(1), 1-10
- Phithiyanuwat, C, Bunchua, K., & Amalitwarin, S. (2020). UPEKKHA and the Development of Quality of Life, Processing 11th International Academic Conference "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2020" pp. 120-125, Graduate school Suan Sunandha Rajabhat University.
- Kawija, T., & Laping, U. (2018). Application of The Brahnavihara Principles In Teaching of The Teachers of Municipal School1, Ban Klang, Mueang District, Lamphun Province. *Journal of Buddhist Studies*, 9(2), 115-132
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Thai Tripitaka*, Bangkok: MCU Press.
- Mokarat, B. (2017). The Relationship between Brahnavihāra and Ethics of Teacher towards Students, *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 4(1), 1-14.
- Morrow, R.A., & Brown, D.D. (1994). *Critical Theory and Methodology*. New York: SAGE Publications
- Phra Kampon Ayutho (Iamamporn). (2011). *An analysis study of the divine nature in Theravada Buddhism. Study only the case of practicing the virtue of Brahma*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Phra Dhammapitaka P.A. Piyutto. (1999). *From happiness in the home to the prosperity of society*. (3rd ed.) Bangkok: Saha Thamik Company Limited.
- Phrapalad Somchai Payogo, PhraKrupipithpariyattikit, Phrametheepariyuttbviboon, & Phra Thanat Vaddhano. (2016). The Analytical Study of Upekkha Parami in Narada Jataka, *Journal of Peace Studies*, 4(1), 10-26.

- Pansuwan, A. (2017). Intergrating Buddhist Principles into the Minds of new Age Executives. *Journal of MCU Social Sciences Journal*, 6(4), 100-115.
- Tonglek, S. (2019). Thinking wisely, Dialectical method: Socrates. *The Journal of Research and Academics*, 2(2), 135-148.
- Tanupan, N. (2017). An Analytical Study of the Phra Annakondhanna Thera and Phra Mahapajapati Theri. *Academic MCU Buriram Journal*, 2(2), 1-10.